

MAGYAR VILÁG

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
II. KER., FŐ-UTCZA 4. SZ.
KÉZIRATOKAT NEM ADUNK VISSZA.

TÁRSADALMI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP.
MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre 10 K. Negyedévre 2-50 K.
Félévre 5 K. Egyes szám ára 20 fill.

FŐSZERKESZTŐ:
DR. DEMJANOVICH EMIL
(telefon-száma: 57-70)

SZÉPIRODALMI FŐMUNKATÁRS:
LAMPÉRTH GÉZA

FELELŐS SZERKESZTŐ:
CSUDÁKY BERTALAN
(telefon-száma: 41-24)

TARTALOM: V. B. T. T. II.: *Petronius*. — Ébren álmodva: *Szabó Sándor*. — Labancz-nóta: *Krónikás*. — Koraérettség: *Zsoldos Benő*. — Fejem fölött...: *Szendről Holozsnyay Cyrill*. — Az orosz Riviera. III.: *Csudáky Bertalan*. — Irodalom és művészet: *Ör*. — Részlet a hegyvidéki akcióból: *Vinitius*. — A hétről. — A szerkesztőség üzenetei. — Egyről-másról. — Hirdetések.

V. B. T. T.

Írta: *Petronius*.

II.

Sajnos, a kormány elmulasztotta idejében gondoskodni arról, hogy a hegyvidéki akció ellentétbe ne jöjjön a gör. kath. magyarság érdekeivel. A dekadens szabadelvű politikának vívmányokra volt szüksége s hogy ez meglegyen, a «honfoglalók» oly indiánusi lármát csaptak a hegyvidéki akcióval, a hozzá fűzött tömeges magyarosítás gondolatával és a millennárius év második honfoglalásának hangzatos frázisával, hogy ez által mestersegesen felidéztek bizonyos, részint felekezeti, részint pedig fajbeli féltékenységet, mely aztán, az éppen kapóra jött 1896. évi pápai tilalom által is támogatva, áldozatul követelte saját alkotásainak egyik legnemesebb gyümölcsét: a magyar liturgiát.

Vizsont tért kezdett hódítani az álokoskodás, hogy ha a kereszt három felírásának a kereszténységből ma már teljesen kipusztult harmadik nyelve nem áll útjában annak, hogy Mezei Mór, Sándor Pál, Vázsonyi és Barta Ödön, valamint hitsorsaik jó magyarok legyenek; és ha az egyházi tudósok által a kihalt nyelvek közé sorozott ószláv templomi nyelv nem akadályozta azt, hogy a magyar hazafiság és a magyar kultúra a Kárpátok béczeinek legelső szorosáig elhatoljon: ugyan mi veszély rejlik — akárcsak mostani ragadós nemzetiségi időkben is — abban, ha viszont ez a kihaltnak mondott, de valójában mégis élő egyházi nyelv és — annak révén az élő oláh nyelv is, elterjeszti a szláv és román fajtudatot egészen H.-Dorogig, Debreczenig és Budapestig?!

Afféle csekélységekkel, mint hitélet és önvédelem, a szabadelvű politika bizony nem igen törődött, mert hiszen a tehetetlen, de mégis hódításra vágyó dekadenspolitikának mindig az volt a jelszava: *aki mer, az nyer*.

Látszólag azonban ez a merész politika szerény, sőt túlszerény volt a «görög» püspökök kitüntetése dolgában, mert beérte volna azzal, hogy a kettő közül csak az egyik legyen kitüntetve s ez is nem a V. B. T. T. méltósággal, hanem csak valami magasabb rendjellel. Valójában pedig ez a látszólagos szerénység a legvakmerőbb ambíció leplezte: azt t. i., hogy legyen ugyan demonstratio az államhatalom részéről, de nem a római zarándoklat, hanem a hegyvidéki akció révén és így nem a magyar liturgia mellett, hanem — legalább burkoltan — ellene.

A közvéleménynek az a része, mely nem állott a honfoglalók befolyása alatt, sehogyan sem birt megbarát-

kozni a fentebb említett álokoskodással s a beállott reakciót kifejezetten nemzetiségi irányúnak ítélte. Az új honfoglalók azonban nem jöttek zavarba, hanem hogy a felelősséget magukról elhárítsák, elhitették a kormányelnökkel, hogy mindennek a magyar hívek liturgikus mozgalma az oka.

Ezt annál könnyebben sikerülhetett elhitetniök, mert néhányan azok közül, kiket a felelősség terhelte, a kormánynak is tagjai voltak. Nem csuda tehát, ha a különben oly éles eszű Széll Kálmán is megengedett és oly irányúnak kezdett tért engedni, mely egyaránt káros volt mindnyájunkra nézve, mert elégedetlenségét nemcsak a magyar ajkú hívek országos bizottságával, hanem még sokkal inkább a szláv ajkú hívek számára Ungváron reaktívált Sz.-Bazil társulattal is éreztette.

Az is nagy veszteség volt mindkét félre nézve, hogy a felsorolt: visszasz. körülmények tartozkodóvá tették a kormány egyházi referensét. akinél pedig az ő helyén a görög katolikusok irányában soha senki több rokonszenvet és jóakaratot nem tanusított. S mindezt a honfoglalók kortespolitikájának köszönhetjük!

A követ megkisérlette ezt a kedvezőtlen fordulatot egy, a kormányelnöknek és a kultuszminiszternek külön-külön tett hosszabb szóbeli előterjesztéssel ellensúlyozni, de eredmény nélkül. Hogy tehát az általa elvállalt megbízásnak és e megbízás közvetett céljainak nagyobb súlyt és nyomatókat adjanak: a hívek, egy díszes kiállítású pásztorbot felajánlásával, tüntető menet rendeztek Eperjesre, melyben Ungvárhoz közel álló férfiak is részt vettek, nehogy az a látszat keletkezzék, mintha a másik püspök ellen akartak volna tüntetni.

A tüntetés a kormánynak szólt, mely a két püspök között a mérleget annyira az egyik oldalra engedte billenni, hogy követünk, még a kimaradhatlan félremagyarítás kockázatát is kénytelen volt egész egyéniségét a másik serpenyőbe vetni. Eperjesről a hívek hódoló sürgönyt küldtek Ungvárra a munkácsi püspöknek, de ez sem akadályozhatta meg a félremagyarítást s különösen a szövetséget honfoglalók az eperjesi ünnepélyben nem akartak egyebet látni, mint megerősítést annak a már előbb is elterjedt célzatos híresztelésnek, mintha a követ hűtlen lett volna megbízatásához s oda törekednék, hogy a V. B. T. T. méltósággal való kitüntetés csak az eperjesi püspököt érje.

Széll még sokáig ingadozott, de az obstrukció újból kitört s ez által a honfoglalók s különösen a meghitt ellenzéki képviselő hatalma a tetőpontra hágott. Szavát vette a kormányelnöknek, hogy a kitüntetés úgy, amint ő kívánta — legközelebb meg fog történni.

Futótűz gyanánt terjedt el ennek a híre a két egyházmegyében s már a napot is tudtuk, amelyen a kitüntetés meg fog jelenni a hivatalos lapban.

Követünk általános sajnálkozás és káröröm közt a kapituláció szélén állott. Láttá, hogy a halál ellen nincs orvosság s «Az ó-hitű magyarság veszedelme» cím alatt megírta testamentumát, hogy legalább az utókor ítéljen közte és a honmentők közt. Mielőtt azonban ezt a vég-szózatát közrebocsátotta volna, még egy végső erőlködést tett és gróf Apponyi Alberthez fordult segítségért. A helyzet annyira válságos volt, hogy ezt a lépést már reménytelenül, csak lelkiismeretének megnyugtására tette. De csoda történt. Apponyi segítségével erősebb volt az obstrukciónál s megtörtént az a szokatlan eset, hogy a kormányelnök megtartotta ugyan adott szavát, de engedte magát leszavaztatni a minisztertanács által.

Ez által a dráma befejezéséhez jutott s néhány nap múlva a hivatalos hírlap hangosan hirdette, hogy a Felség mindkét püspökünket a V. B. T. T. méltósággal tüntette ki.

Le a kalappal Apponyi előtt, görög katolikusok, kik mindkét egyházmegyében úgy üdvözölték ezt az örömdöntést eseményt, mint lélekderítő hírnököket a tavasz-nak, mely mindnyájunk üdvére fel fogja olvasztani a középkori előítéletek fagyos lehelletét.

A siralmas politikai háttér nagy drámája szintén nem húzódnak már sokáig. A meghitt újságírók és ellenzéki képviselők nem mentették meg Széll Kálmánt az obstrukció gyilkos fegyverétől, melyet ő — egy hírlapi közlés szerint — némi auxessissal a mohácsi vészhez hasonlított.

Wlassits szerencsésen kimenekült a magyar liturgia Scyllájából, de mint ex-miniszter, belesett a magyar vezényszó Charybdiszébe és úgy látszik, hogy jól érzi magát benne.

Ismeretes a kitüntetéseknek az a pszichológiája, hogy maguk a kitüntetettek mindig a legkevésbé megelégedettek. Ez itt is megismétlődött. A püspökök hüvösebben vették a dolgot, mint híveik. Az egyik egy Budáról keltezett chiffrírozott sürgönyből tudta meg, hogy korábban tervezett kitüntetését a követ akadályozta meg s ez keserű nyomokat hagyott hátra a szívében, de azért még sem hiszem, hogy többre becsülte volna a korábbi kevesebbet, mint a későbbi többet. A másik püspök pedig jobban szerette volna, ha a V. B. T. T. méltóság helyett, alakulóban volt budapesti parochiánkat kapta volna jutalmul és még most is duzzog a követre, hogy nem így történt.

Maga a követ halálra fáradtan vonult vissza pyrrhusi győzelméből, mely nem volt egészen pyrrhusi, mert hiszen nem halt bele, de talán győzelem sem volt, hanem inkább hasonlított egy eldöntetlen ütközethez. Oly későn jöttek ugyanis a kitüntetések, hogy már mindenki megelégedett arról, amiért ő fáradozott.

Igy történt, hogy a hívók zarándoklata által föl-szabadított út mai napig nyitva áll Róma felé. S talán még egykor pirulni fog a magyar génusz. hogy volt Magyarországon olyan siralmas időszak, mikor a magát nemzetinek nevező kormány sajnálta a léteért küzdő görög katolikus magyarságtól azt a négy kezdő betűt, mely legjobb egyengetője lett volna az útnak Róma felé, vagy legalább sok bajnak és félreértésnek vehette volna elejét, ha idejében megörvendeztetek volna vele bennünket.

Az igazi barátság csak ama határig tart, a meddig barátaink haladásunkat megengedik, mihelyest azt átléptük, nyomban megszűnik a barátság.

Salamon Ö.

*A csöndes alkony árnya rám borul,
Sok csillag gyúl ki mint égő szövetnek,
Pásztortűz füstje gyászosan lebeg,
Amint a régi várromhoz fölérlek.*

*A holdnak egy-egy fénylő sugara
Feltűnik, mint szóltan, fehér kísértet.
Utánam jönnek búsan szomorúan
És hosszú sorban messze elkísérnek.*

*S rám száll valami békés nyugalom,
Midőn közöttük itt az éjben járok —
Érzem, mennyivel boldogabb vagyok,
Mert ébren vesznek körül még az álmok.*

Szabó Sándor.

Labancz-nóta.

Nem bizonyos, hogy ki szerette ezt a nótát. Talán valamelyik furlangos eszű labancz fródiák, talán Pálffy generális; az is meglehet, hogy maga a híres nevezetes Ócskay brigadéros, aki először eldúdolta az ő «édes, régi jóakaró bátyja ura» Bertóthy István újvári kommandáns fülébe. Mert hogy ő dúdolta el, azt a tulajdon kezé írásával bizonyítja ő kegyelme, amint alább megtetszik. Az is kiviláglik majd itt: mért hogy «nóta» névvel illetjük azt az frást, amelyikről szó esik, holott nincs rövid sorokra törölve, ámbátor némi vad ritmus lüktet benne és egy-két rím is akad a hosszú sorokban.

Az Úrnak 1708-ik esztendejében, szeptember 13-án (tehát mikor már «császár madará»-vá változott «Rákóczi villáma» s a «tűz fejedelme», küldötte Ócskay László Bertóthy Istvánnak ezt a fellelte érdekes levelet, amely szóserint itt következik:

«Édes régi jóakaró Bátyám Uram!

Nem kétem, csudálkozunk sokan az én mostani resolúción, de ha ki-ki magába száll és jól meg-gondolja elsőbben is a magunk dolgait, másodsor azoknak is állapotát, akikől Isten után vártuk szerencsénket; úgy látom, azok is magukkal jöthetetlenek. Az Francziának is annyira megcsökkent szerencséje, hogy talán a maga országában is nem maradhat mindenütt békével. Mi pedig len hazánkban és országunkban minémű állapotban legyünk *aki okos ember*, könnyen által értheti. Mert hazánk jó pénzét alig láthatjuk, a rézpénz csak csufoltatunk. A hadak izetlenek, mert fizetetlenek. A vármegyék búsulnak, mert pusztulnak. És az egész országon is nagyok mód nélkül az adózások, aki miatt az executiók is szüntelen s keményen sanyargatják mind a nemeséget, mind a szegénységet.

Ha jól meggondoljuk sok vérel festett szerencsétlen harcainkat is, vajjon mit remélhetünk egyebet utolsó siralmas romlásunknál?

Isten áldása sincsen rajtunk, mert mód nélkül a régi magyarországi igaz keresztény hit ellen is nagy szabadság adatott ellenkezőnek.

Szálljon azért magába kegyelmed is és jusson eszébe, mely becsületben s állapotban vala ez előti. Ha nagyobbban nem is, hitemre hasonlóban lehet most is, csak lölkössen, idein és Istenessen gondolkodjon s addig kiváltképpen, míg az Nagyságos úr Pálffy János uram eó Excellenciája itt a Commandó, kinek is minémű teljes plenipotentiát adott eó Főlsége, szemeim-látam és olvastam. Ugy, hogy valakik eó Excellenciájához folyamodnak a parolájára hajolnak, soha

meg nem bánják, mert eő Fölsége is mindenekben azokat protegálni s conserválni fogja.

En Istennek hála itt bizony már jól vagyok, mert mind magamnak s tiszteimnek, mind regementemnek, mind formális s generális amnestiája az eő Fölsége kezeirása s pecsétje alatt kezemnél vagyon patenter; jószágaink iránt is hasonló protectiója, úgy hóbéli fizetésünk is. Nem is kongóval, hanem tallér s a forinttal.

Mind ezek fölött nagy bátorságot ad az is, hogy szemeimmel látom nagy sokasággal s minden hadi készülétekkel való sok szép friss népeit és erős tőrőrárt, úgy hogy százezer török ellen is mind megállhat s mind szerencsésen operálhat.

Többet ennél most nem írok, hagyom a többi a kegyelmed ítéletire. Vegye mindezeket jól szívére.

Datum ex Castris ad Sók positis 23 szeptembris Anno domini 1708.

Kegyelmednek

Illendő és nem ellenkező dolgokban régi jóakaró öccse
Ócskay László.

A szimő bíróra bízta Ócskay ezt a levelet: meghagyta neki erős parancsolattal s ráírta kívül a levélre is, hogy «te szimő bíró, ezen levelet életed és fejed veszése alatt küld be akinek szől!»

Bertóthy István, a kemény, hű kurucz meg is kapta a levelet, feleletet is írt rája hamarosan. Ez volt a felelete:

«Drága öcsém, akárkitől tanultad, szépen dúdoltad fülembé labancz nótádat. Olyan szépen, hogy szeretnék érette szívemre szorítani. El sem is bocsátanálak addig, míg ki nem szorítanám belőled azt a hitvány labancz lelket.»

Több «nótát» sem dúdolt Ócskay uram Bertóthy fülébe.

Nemsokára fölötté károgták Ujvár piacznán «nagy fekete hollók» azt az utolsó nótát: «...kár, kár, kár...»
Kronikás.

Apróságok a művészet köréből.

Az ipar, műipar és művészet, dacára annak, hogy elméletileg könnyen megállapíthatók, a gyakorlatban gyakran igen nehezen ismerhetők föl.

Minél magasabb és tisztább valamely művészet, annál kevésbé jön a gyakorlati cél számításba.

Minden művészet, minden tudomány, mint Göthe mondatja Mephisto által: «az embernek legmagasabb ereje».

Koraérettség.

Irta: Zsoldos Benő.

Korunkat a benne időnkint megnyilvánuló lényegesebb politikai, társadalmi és kulturális mozzanatok után már eddig is oly sok mindennek elneveztek, hogy épen-séggel nem okozhat nagyobb föltűnést, ha azt ez alkalommal a — csodagyermeknek korának kereszteljük el. Mint jótékony nyári eső után termékeny talajból a gomba: oly bámulatos szaporasággal bukkannak elő köztétünk talajából egy idő óta az úgynevezett csodagyermek. Öt éves hegedű-virtuózok, 6–8 éves zongora-kapacitások, tíz éves politikai szónokok, ugyanennyi esztendő regény-írók (a poétákról nem is szólok) s a jó ég tudja, mennyi más horrorbilis talentum. S mi a dolog vége? — az, hogy büszke mosolylyal út megterhelt zsebére a túl élelmes impresárió.

Nos, hát ezek épenséggel nem egészséges tünetek. Nem lehet örülnünk ennek a korai fejlődésnek, mely intenzív világításba helyezi rohamosan haladó korunk degenerációját. Koraérettség — koramegsemmisülés! Szinte elképzelhetetlen nagy szellemi funkciókat elbírhát az emberi agy, de csakis normális, fokozatos fejlődés mellett. Am a csodagyermek is: non fit, sed nascitur. Tud-

tunkkal még egy «valamirevaló» csodagyermek se vitte valami sokáig szellemi erőinek fejlesztését. Egy szép napon elpattan a kifeszített húr: egyszerre letűnik az odáig még égre-földre dicsért talentum, megkezdődik a dekadencia s az oly korán, sőt idő előtt megfáradt, fiatal lélek nyugalomra tér, elmerülve az elfeledtetés jöttevő hullámaiba.

Művelt világunk nagy gondolkodóit természetesen ez a kérdés nem hagyja érintetlenül.

Korunkint megszólalnak a számottevő pszichiaterok, bonczolgatják a kérdést jobbra-balra, de sokaknak véleménye legtöbbször csak abban a meggyőződésünkben erősít meg, amire már azt megelőzőleg magunktól is réjöttünk, hogy csodagyermeknek lenni jó, de letűnt csodagyermeknek lenni vajmi keserves.

A magyar irodalom eddigelé nem is vett tudomást a La Revue-nek legutóbbi közleményeiről, melyek épen a csodagyermek divatos kérdése körül forognak. Magam is az angol «Review of Reviews»-ből vettem tudomást ezekről a véleményekről, melyek közül egyik-másik talán érdekelni fogja a Magyar Világ olvasóit. A nagy kérdés, melyre a francia lap által véleményadásra felhívott tudós elméknek válaszolniok kellett, az volt, hogy vajjon a ki-magasló tehetségű embereknek szintén nagyszerű gyermekeik vannak-e s vajjon a zsenge-kor bőséges ígéreteinek rendszerint teljes kitéjlődés, avagy fölsülés-e a vége?!

Berihelot, a francia tudományos akadémia titkára ezen kérdésekre adott válaszában megengedi ugyan, hogy ő a társadalomban kétségteletlenül magas polcra vívott ki magának, de már az ellen a föltevés ellen erőteljesen hadakozik, mintha ő «csodaszülött» lenne. A híveves Lecky — mondja Berihelot — annak idején szintén mindig határozottan kikelt az ellen, hogy őt gyors szellemi fejlődése következtében netalán csodának tartásák; ő tudományos vizsgálataiban elejétől fogva a rendes, normális ösvényt követte és semmit egyebet. Tiltakozik tehát az ellen, hogy őt a rendkívülség mázával vonja be a szenzációkra éhes közvélemény.

Objektivebb véleményt nyilvánított ennél a híres olasz Montegazza szenátor, aki azt fejtegeti rövid közleményében, hogy a zseniális gyermeknél már a fogamzás pillanatától kezdve fönn kell forognia az agysejtek bizonyos rendszertelen és normálistól elütő struktúrájának. A nagy Camille Flammarion, — ki épen a tizenkilenczedik évtől töltötte be, mikor első nagyobb munkáját megírta: kijelenti, hogy már öt éves korában kezdett komolyabban hozzálátni a csillagászat tanulmányozásához. Szerencséje ennek a nagy tudósnak, aki, lám, szellemnek frissességét és elevenségét minden «csodagyermek»-ségek ellenére öreg napjaiban sem veszítette el, — hogy nem a XX. század elején született, mert azóta már bizonyára fölemelt helyárák mellett mutogatná valamely pénz-sóvár impresárió.

A szintén nagy korérettséget tanúsító d'Estournelles de Constant báró, ki legutóbbi napjainkban a marseille-i nemzetközi diákkongresszus egyik elnöke volt, — érdekesen adja elő, hogy bizony ő a Lyceumban tanulmányok dolgában meglehetősen rosszul viselte magát; de már az elemi iskolában volt egy jó öreg tanítómestere, aki kivételes jövőt jósolt neki. Ilyenféle jóslatokkal később is találkozott. Nimes-ben például, — hova egy alkalommal, még mint egészen gyerek-ember utazott, a szállodalajtadonos a világért nem akart tőle elfogadni semmit a lakásért és az élelmezésért, oly erős volt ennek a jó embernek a meggyőződése az iránt, hogy zseniális vendégének látogatása majdan jó szerencsét fog hozni reája és szállodájára.

Figyelmet érdemel a Paul Bourget vallomása. Ő egyáltalában nem képes visszaemlékezni arra az időre, mikor még sem írni, sem olvasni nem tudott. A koraérettségnek minden elképzelhető szimptomája jelentkezett nála annak idejében. Még jóformán el se érte egészen az ötödik életévt, már Shakespeare és Walter Scott-ot olvasta, kiknek munkáiba való belemélyedés, — miként azt nagyon jól tudjuk — a felnőtt embert is sok tekintetben próbára teszi. Elismeri magáról ez a nagy lélek-búvár azt is, hogy minden alkalmoszerű munkája, amit úgyszólván «megrendelésre» kellett írnia, aminő volt például egy-egy beszéd, vagy egy speciális tárgyú cikk, szinte bénító hatással volt agyműködésére, mit ő mindig annak a körülménynek tulajdonított, hogy mikor ő egy-egy munkáját fogalmazta, úgyszólván csak félig volt

Az orosz Riviera.

Írta: **Csudáky Bertalan.**

III.

öntudatánál. Ennek a sajátosságos lelki állapotnak és a mi közönséges foglalkozásaink szerint abnormalis agyműködésnek a következményeként egyes munkái később teljesen újnak tűntek föl előtte. Mintha nem is ő írta volna azokat, hanem egy ismeretlen harmadik személy szellemi alkotását olvasná. Innen ered aztán az az érdekes és erős, de szokatlan jelenség, hogy — mint ő mondja — valahányszor egy-egy munkáját nyomtatásban olvasta, sőt még olyankor is, mikor az épen befejezett kéziratot újból átolvasta, — valósággal rá kellett beszélnie önmagát, hogy ezt a munkát valójában ő és nem más valaki írta. S ez az önmagával való elhitetés olykor nem is ment valami könnyen. Csak akkor nyugodott meg, mikor már sikerült magát beleélnie ebbe a meggyőződésbe. Igazi szent örömet fogta el, ha koncipiált.

Sully Prudhomme bizonyára maga is rendkívüli gyermek lehetett, de nem gondolja, hogy egy gyermek koraérettségéből bármily következtetést is lehetne vonni annak fényes jövőjére nézve. A nagyon is kora gyermekévekben megnyilatkozó zsenialitás, — mint abnormalis állapot, — magában még egyáltalán nem nyújt biztosítékot a szellemi erők későbbi tökéletes és harmónikus kifejlődésére. Jules Breton-nak az az észrevétele, hogy minden nagy művész koraérett volt. Ezzel a véleményével a megkérdéztet többi művészek is mind egyetértettek. Rodin szerint a koraérett gyermekek, — szabály szerint — többnyire megfelelnek a hozzájuk fűzött várakozásnak, ha okszerűen bánnak velük kellő időben. Ami őt magát illeti, — jegyzi meg a nagy francia szobrász, — ő soha életében nem volt a mai értelemben vett csodagyermek. Már zseni korában rendkívül gyors és könnyű fölfogást tanúsított ugyan, de mindig nehezen dolgozott, művészetének és a természetnek mélyesges szeretetével. Esembe jut itt a mi híres, de oly korán elhunyt Fadruszunk; mily jó és tanulságos lehetett volna őt is megkérdézni ebben a dologban.

Az előkelő francia folyóiratnak ebben az érdekes közkezdésében összesen hatvanegyeztűn férfiú és egy nő adott véleményt: ez utóbbi a nagyműveltségű d'Uzès hercegnő. Valamennyien páratlan egyértelműséggel ismerik el, hogy a zenei és képzőművészeti zsenialitás korán s rendszerint nagyon is zseni korban jelentkezik! Oly sok lángeszű embernek azonban, az élet különféle viszonyaiban, épséggel nincsenek lángeszű gyermekeik, már legalább amennyira saját hivatásukat vesszük tekintetbe. A matematikai tudás rendszerint szintén nagyon korán szokott megnyilvánulni. A beérkezett válaszokból azonban egy dolog mindenekelőtt nyilvánvaló s ez az, hogy az úgynevezett csodagyermekek jövőjéhez fűzött vérmes remények csak nagyon kevés esetben szoktak teljesedésebe menni.

Számos közzétett vélemény azután oda konkludál, hogy nagyon sok, fényesnél-fényesebb jövővel kecsegtető lángeszű, de korán érett gyermek további szellemi fejlődése lassankint belevész az arany középszerűségbe, részint azért, mert neveltetésük tévesztett irányban halad, részint pedig azért, mert olvasmányaik, későbbi tanulmányaik az óvatos kritika mellőzésével, rendszerlenül lettek össze-válogatva.

Nincs tehát — úgy-e bár? — valami bőséges okunk mód nélkül örövendeni a csodagyermekek újabb időben európaszerre tapasztalható túlmérésének. Különösen épen manapság nem, mikor az üzleti szellem és szenzációhajhászás a teremtesnek ezeket a rendkívüli adományait is kezdi már lelkiismeretlenül kizsákmányolni s oly irányba fogja terelni az egész csodagyermek-kérdést, amihez már a humanizmusnak is van némi csekély köze. De helyénvaló máárrésről az is, hogy azok a szülők, kiket ilyen zseniális, de koraérett gyermekkel áldott — s nem ritkán inkább vert — meg a sors: ennek jövőendő pályafutása iránt ne táplálják okvetlenül és okatlanul a legvérmesebb reményeket.

Mert — véges az emberi elme.

Fejem fölött...

Fejem fölött síró darvak szállnak
Hej, maholnap sírba visz a bánat!
Mire lehülj erdő, liget lombja,
Messze száll a lelke bűja, gondja.

Hervadt levél hull a hideg sírra,
Rá van az én bús végzetem írva;
Gyászbetűkkel az van írva rája,
Temetőbe visznek nemskára.

Szendrői Holozsnyay Cynil.

Szebasztopol határán járunk. A vasúti állomástól csak egy puska lövésnyire van az a szürke nagy terület, melyet az orosz nép még ma is a *«nemzetek temetőjének»* nevez. Mély szomorúságtól eltelve, könnyeláradt szemekkel jár itt minden orosz ember. Hisz itt játszódott le a rettenetes krimi háború emlékezetes epilógusa. Itt pusztult el az orosz harcosok színe-virága. Az a vonat, melyen a krimi tatárok ősi székvárosába — *Bachsiszeráj*-ba törekszünk, a históriának egy oly darab földjén dühörög keresztül, hol minden talpalatnyi hely vértől ázott s ahol az orosz nép hite szerint a haldoklók halk sóhaja, csendes nyári éjszakákon, még ma is hallatszik a szürke avar homoktakarója alól. A gyorsan robogó vonat azonban szinte észrevétlenül szeli át ezt a szomorú területet s a történelmi nevezetességű *inkermáni* sziklakolostornál erős kanyarodással csakhamar egy oly festői vidékre érkezünk, mely teljesen feledtetni velünk a háború véres színhelyének tragikus emlékeit. Szebasztopolból az út Bachsiszerájig rövid, de szerfölött érdekes és históriai szempontból tanulságos. Óriási sziklatömbök, bizarr alakulása vulkanikus törmelékek, alagutak, váromladékok, régi kolostorok és bizanci stílusban pompázó templomok teszik érdekessé és változatossá. Bachsiszeráj vasúti állomásától a város mintegy két versznyi távolságra fekszik. Fekete-képzű tatár kocsisunk jól fejébe igazítja a zsíros *chappach*-ot, vékony szíjjal a fürgé hegyi lovak közé csap s a poros dűlő útonok keresztül-kasúl mintegy jó félórai kocsisz után végre megpillantjuk a várost.

Volt idő, amikor a tatárbirodalomnak ez a szennyes kis városa, mint tekintélyes székhely szerepelt; de csak is volt!... Az a győzelmi arkád, melyen keresztül bevonulunk a városba, nem bizonyos, hogy a khánok korából való-e, vagy II. Katalin cárnő tiszteletére épült, aki föl-szabadította Oroszországot a vad tatárhorda uralma alól. Mindegy, — nézzünk keresztül ezen a kis diadalkapun, mert mögötte még ma is ragyog a khánok letűnt dicsőségének egy foszlánya.

Sziklakatlanba temetett *Bachsiszeráj*! A nagy Allah még el nem hagyott s kifürkészhetetlen akarata még mindig itt lebeg szennyes viskóid fölött!... Puskin és Miczkievics káprázatosan ragyogó képzelete kell hozzá, hogy megértsünk!... Hatalmas fantázia, keleti tündérek és varázslók ábrándvilága ez — s a tompa gyausr szem nem látja, — mi rajzik körötte. Több, mint öt versznyi kiterjedésű gigantikus sziklaktól körülvett katlanban terül el ez a város. Körös-körül sárgás-fehér sziklatömegek adnak keretet ennek az ázsiai színezetű tatárhelynek. A kereten kívül csaknem egykorban állnak a sziklákhöz ragaszta a régi falvak és erődfélek. Közben van a *Tepe-Kermen*, *Cserkesz-Kermen*, *Kacsikilyen* és *Csufut-Kale*. Mindmégannyi öreg tanúja a kipcsaki aranyhorda rettenetes uralmának. Mindegyiknek meg van a saját félelmetesen hangzó mese- és legendaköre. Bachsiszeráj pompásan védett völgye sok időn át nem lehetett más, mint a szorgalmas karaimi pásztorok tanyája. S valószínű, hogy a hatalmas khánok palotája helyén is karaimi pásztor-tüzek lobogtak a langyos krimi éjszakák csendjében. Ez az egész vidék a keleti írók s a história ianúsága szerint a XIII-ik században már a vad és félelmetes tatárok birtokába kerül, akiknek első székhelye *Eszki-Kerim* volt, mely későbbben *Szolkata* elnevezés alatt lett ismertté s félelmetessé, mindaddig, míg a mongolok uralma rá nem nehezedik Európa műveltebb nemzetekre. 1478-ban mikor az *aranyhorda* legkicsapongóbb és leglustább khánja, *Szejb-Achmet* veszi át az uralkodás jogarat, *Eszki-Kerim*

dicsősége rohamosan hanyatlani kezd. A tatárok lassankint otthagadják s egy új székhely alapításán törik a fejüket. Első pillantásuk a bachcsiszeráji völgyre esik, amely eldugott hely teljesen megfelelt a bujkálni és lappangni szerető tatárok karakterének. Pedig *Eszki-Kerim* ekkor még mindig oly nagy kiterjedésű volt, hogy jó arabs lovon fél nap alatt sem lehetett volna körüllovagolni. S a kóborló és nomád élet iránt hajló tatárok mégis otthagadják ezt az első székhelyüket s a mély sziklatatlanban megtelepedve, megvetik alapját az új fővárosnak, Bachcsiszerájnak. Ez a völgy eleinte *Chadzsi-Girej* khán portyázó csapatainak tábori lerakódó helye volt. Itt állott a völgy közepén a ragyogó kháni sátor is. Bachcsiszeráj első lakói *kibitkák* s *jartach*-okban, (alacsony sátrak), később pedig faviskókban laktak. De jött *Szahib-Girej* (1533–1551) s véget vetett ennek a rabló nomád életnek. Minden alattvalója köteles volt egy állandó lakhelyet építeni s a házimunkák lebonyolítására legalább egy teherhordó *arbat* beszerezni. A házak körül csakhamar szép kertek fejlődtek s innen a város tatár elnevezése is: Bachcsiszeráj, (Bachcsi: kert; Szeráj: város), vagyis a *«Kertek városa»*. Sokáig tartott a krimi khánok uralma, sokszor pusztították végig Oroszországot, gyilkoltak, raboltak, gyujtogattak, míg végre II. Katalin cárnő 1787-ben dicsőségesen bevonul a krimi khánok birodalmába s ezzel véget vet annak az állatias rabigának, mely alatt századokon át görnyedt Oroszország. Az oroszok elleni vad vérengzésben legnagyobb része volt *Devlet-Girej*-nek. Uralkodása alatt nem egyszer embermagasságú halmokban heverték a halottak az elpusztított orosz falvakban és városokban. A tatárok több ízben pusztították el Moszkva minden templomát. Falvak, városok, értékes műemlékek, pazar díszítésű templomok sokszor egyszerre égtek a krimi félsziget határáról fel egészen a cárok első fővárosáig — Moszkváig. S e tűzben, lángban, gyilkolásban százazrekre ment az áldozatok száma s Jaroszlav orosz krónikás szerint egyszer-mászor annyi volt a vér, hogy ezzel oltották a lángokban álló városok és falvak tűzét. A *konevi* kolostor templomában 1678-ban egy mise alkalmával ezer keresztény oroszot égettek el a tatárok. II. Katalin cárnő, amikor végre hatalmába ejti az egész Krim félszigetet, fölperzseltette volna az egész tatárbirodalmat, de nem tette, hanem a büszke rokokó hölgy meghagyta számukra azt az ázsiai kulturát, amelyben még ma is tengődnek. Szétesett hát a vad Girejek ragyogó keleti trónusa, letiporta II. Katalin diadalmenete. A mély völgybe temetett apró tatárviskók tömege még mindig olyan szennyes, olyan keleti, mintha ebben a tatárvilágban semmi változás sem esett volna. És így is van! Nem történt ezekkel az állat-emberekkel azóta semmi! Oroszország meghagyta ruházatukat, vallásukat, szokásaikat s a nyerslelkű tatárok kulturája Bachcsiszerájban még ma is olyan, mint messze messze évszázadokkal ezelőtt valahol Ázsia szívében, vagy mint a kegyetlen Girejek korában, kiknek a háremen s a szép leányok rablásán kívül alig volt kedvesebb és komolyabb szórakozásuk.

Nos, de itt vagyunk már Bachcsiszeráj főutcáján, a *Bazárnáj*-án. Ez a tatár város Nevskij-prospektje. Valóban emberségesen bánt II. Katalin ezekkel a krimi tatárokkal s neki köszönhető, hogy a kíváncsi turista, vagy a kutató etnográfus ebben a túlfinomított öreg Európában oly könnyűszerrel végignézheti Ázsia minden ősi szokását s a zsíros *kurtká*-ban és *csalmá*-ban öngyélő lusta tatárok így talán boldogabbak is, mintha a francia virágos mezejére kerültek volna.

Bachcsiszeráj igazi tipusa a — Keletnek. Pizkos utcáin a keleti élet minden motívuma megfigyelhető. A sikátorszerű utcákon apró-parányi boltok szorongnak egymás mellett. Siketítő zaj és lármá mindenütt! Itt kovácsolnak,

ott fűrészelnek, csiszolnak, kalapálnak, fűrnak és faragnak, vagy az útca porában guggolva tereferélnek. Tömve minden zeg-zug lim-lommal. Bármerre pillantunk, az igazi keleti élet dokumentumai állanak előttünk. A szennyes utcák kábító légkörében történik minden. Itt főznek, sütnék, amott borotválkoznak, szűrsölik a kávé, melynek illata betölti az egész várost, — s a szennyes utcák gondozatlan kötéstere borított tarka szőnyegekben kaszinózzák át az egész életet. Világtörténelmi szereplés vagy európai kultúra nem bántja őket. Bölcsőtől a sírig ily bámulatos maradiságban és összevisszaságban morzsolják le az életet s a végtelen idő minden veszedelmét nélkül észrevétlenül halad el felettük. *Ilyen élet kell a tatárnak — mert így tetszik a nagy Allahnak.* (Folytatjuk.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET

Lirai költemény-pályázat. A Petőfi-Társaság, mint minden évben, ezidén is pályázatot hirdet a gróf Vigyázó-féle alapítványból lirai költeményre. A háromszáz koronás jutalmat csak abszolút beccsel bíró mű kaphatja meg. A pályaműveket idegen kézzel, tisztán írva, a szerző nevét rejtő jelíggel levéllel ellátva 1907 január utolsó napjáig kell beküldeni a Társaság titkári hivatalába (Budapest IV., Bástya-u. 11.)

F. I. K. E. Egy új irodalmi és közműv. egyesület, teljes néven «Fehérmegyei irod. és közműv. egyesület». Csak nemrégiben alakult és máris lelkes tevékenységet fejtett ki az irodalom, művészet és társadalmi kérdések propagálása s a szellemi élet fellendítése körül. Példája követésre méltó lenne mindenütt a vidéken és hasonló sikerrel is járna, ha olyan vezetők vennék a kezükbe a dolgot, mint a F. I. K. E.-nél Az egyesület élén egy nagyműveltségű lelkes magyar úrasszony, *Békassy Elemér* áll, aki köré a vármegye legkiválóbb helygei és urai csoportosulnak. Az egyesület vasárnap tartotta első megnyitó ülését Bicskén, nagy és intelligens közönség jelenlétében, gazdag műsorral. *Csontos Andor* orsz. képviselő alelnök szép megnyitóját után *Rosenberg Auguszt* tartott érdekes és tartalmas szabad előadást a mai nők feladatairól. *Lampérh Géza*, lapunk főmunkatársa költeményeket olvasott fel, *Szundi Károly* novellát. *Vindisch Marika* szavalt. *Farkas Károlyné*, *Mohácsy Gyula* énekel és zongorázott, végül *Domján Árpád* gyönyörű kurucz tőragatos nótákkal gyönyörködtették a közönséget. A bezáró beszédet *Gyapay Pál* főispán mondta. Az egyesület legközelebbi ülése a megye székhelyén, Székesfehérvárott lesz.

A Kisfaludy-Társaság pályázata. A Kisfaludy-Társaság legközelebb, október hó 31-én a következő pályázatainak le:

1. A *Lukács Krisztina* jutalom (1905-ről): A nemzeti stílus jelentősége és föltételei a művészetekben. (Kittűzték 1905 február 7-én.) Jutalma a Lukács Mórictól nejének, Birly Krisztinának emlékére tett alapítványból 1000 korona. 2. Széher Árpád jutalom: Kíváncsi társadalmi elbeszélés. (Kittűzték 1905 február 7-én.) Jutalma 1000 koronát. 3. Ifjabb bojári Vigyázó Sándor jutalom: Kíváncsi magyar történelmi tárgyú, prózában írandó kisebb elbeszélés, amely fél nyomtatott ívtől két ívtig terjedhet. (Kittűzték 1905 február 4-én.) Jutalma a bojári Vigyázó Jozefin grófnő által elhunyt testvére, Vigyázó Sándor nevére tett alapítványból 240 korona. A jutalmat 1907 április 28-án adják ki. — A pályamunkák idegen kézzel, tisztán és olvashatólag másolva, bekötve, lapozva, a szerző valódi nevét rejtő lepecsételt, jelmondatos levél kíséretében az említett határidőig a Társaság titkárához küldendők. Mindegyik pályadíjért versenyző munkák közül csak az nyerhet jutalmat, amely nem csupán aránylag jobb a többinél, hanem amelynek önálló becsé is van. A jutalommal kitüntetett pályamunka a szerző tulajdonára marad. A Társaság főtartja magának, hogy a munkát Évlapjaiba díjtalanul fölvehesse, sőt ha szerzője egy év leforgása alatt ki nem adná, külön is, minden díjazás nélkül közrebocsáthassa. A pályaművek kéziratát a Társaság levéltárában maradnak.

Greguss Ágost emléke. *Greguss Ágost* néhai kitűnő esztétikusunk, a magyar esztétikai irodalom első rendszeres művelője, a felvidék szülöttje. Szülővárosában *Eperjesen* a Széchenyi-kör most ünnepet rendezett az

1882-ben elhunyt tudós és író emlékeztetére. Az ünnepélyen Tóth Sándor méltatta emlékszerződésében Greguss érdemeit, Csengery Gusztáv, az ismert veterán poeta pedig ódával áldozott emlékeztetének.

A király szobra. I. Ferencz József királynak magyar földön, közadakozásból emelt első szobrát vasárnap leplezték le az ország déli határvidékén, Karánsebesen. A fényes leplezési ünnepségen megjelent József királyi herceg, továbbá Wekerle miniszterelnök, Polonyi és Jekelfalussy miniszterek, Sztéryni József és Molnár Viktor államtitkár. A szoborral halálának adott kifejezést a régi Szörényvármegye, illetve a bánsági román határvidék népe, az úgynevezett román grancsárok, akik a határ-ország felosztása után a kincstári birtokok nagy részét kapták a királytól. Ennek most volt harminczadik évfordulója s ez alkalomból állították az emlékszerobrt, mely elhunyt geniális Fadrusz Jánosunk egyik legutolsó alkotása, már nem is ő maga, hanem egyik tanítványa Rollinger Rezső fejezte be. A szobor a Ferencz József-térén áll s a királyt mintegy negyvenéves korában, tábornoki egyenruhában, levett kalppalgal ábrázolja. A szobor talapzatán a magyar címér és korona s ez a felírás van: I. Ferencz Józsefnek hű határhoi.

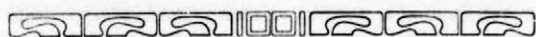
Rákóczi síremléke. Rákóczi Ferencnek a kassai domban emelendő síremlékére, melyről már megemlékeztünk, most hirdet pályázatot a hivatalos lap útján a vallás- és közoktatásügyi miniszterium. A pályázat főbb feltételei a következők: A pályázat nyílt és benne csakis magyar állampolgárok vehetnek részt. A beküldött minták teljes névaiírással nyújtandók be. Az emlékmű költségei mintegy 250.000 koronát tehetnek; 300.000 koronát azonban semmi körülmények között meg nem haladhatnak. A benyújtott pályamunkákat bizottság bírálja meg, mely a Képzőművészeti Tanács szobrászati, építőművészeti, festőművészeti és ügyvezető előadójából, továbbá szobrászati szakosztályának három, építőművészeti és festőművészeti szakosztályának két-két kiküldöttéből, a Műemlékek Országos Bizottságának két kiküldöttéből és Thaly Kálmán történetiről áll, kiegészítve a Magyar Képzőművészek Egyesületének két szobrász tagjával, kiket az egyesület küld ki, továbbá a Magyar Mémők- és Építészegyesület, valamint az Építőművészek Szövetsége egy-egy kiküldöttével. A pályázat határideje 1907. évi december 31-ének esti öt órája. A helyet, ahova a pályaművek beküldendők lesznek, a miniszterium később fogja megjelölni. A pályadíjak a következők: Első díj a kivitelre való megbízás és hater korona, amely a tiszteletdíjba beszámíttatik. Második díj: ötezer korona. Két harmadik díj: három-háromezer korona. Egy negyedik díj: kétezer korona. Csakis abszolút becsú és kivitelre mindenképpen alkalmas pályaművek díjaztatnak és a díjak osztatlanul adandók ki.

Boecsky szobra. A hajdani "kurucz király" Hajdú-böszörményben, felállítandó szobra már teljesen készen áll, ércbe öntése pompásan sikerült. Az eredetileg okt. 31-re tervezett leplezési ünnepet a Rákóczi és Thököly-hadmak temetése miatt későbbre halasztották.

Egy vértanu emléke. Báró Perényi Zsigmondnak, a szabadságharc egyik hős vértanujának emlékeztetét szoborral örökíti meg Ugocsa vármegye közönsége. Perényi báró előbb Bereg, majd Ugocsa vármegye főispánja, 1848–49-ben pedig a főrendiház elnöke s 1849. április 14-e után a hétszemélyes tábla elnöke volt. A szabadságharc után az Újépületben vértanúhalált szenvedett. A vértanu szobra már készen van, s f. hó 24-én lesz ünnepélyes leplezése a következők műsorral: 1. A szobor-leplezés napján d. e. 9 órakor a róm. kath. templomban gyászistentisztelet a törvényhatósági bizottsági tagok részvételével. 2. A gyászistentisztelet végzetével Ugocsavármegye közönsége d. e. 10 órakor díszközgyűlést tart azon Buttikay Viktor bizottsági tag emlékszerződését mond. 3. D. e. 11 órakor a szobor ünnepélyes leplezése, amelyen a leplezési beszédet Szentpétery István nyug. alispán mondja s a szobrot átadja a vármegye közönségének gondozásába. 4. Becsky Emil alispán a szobrot a vármegye közönségének nevében átveszi. 5. A szobor megkoszorúzás. 6. D. u. 1 órakor díszbéd. Az ünnepély előkészítése céljából Horthy Vilmos bizottsági tag elnökelete alatt rendező bizottságot alakítottak.

A vándorkiállítás Miskolcra. A felvidéki vándorkiállítás, mely Egerben igen szép eredménnyel zárult, megkezdte vándorútját tovább észak felé, a mult vasárnap második állomás helyére Miskolcra érkezett. Apponyi Albert gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter nevében Tarnay alispán nyitotta meg a kiállítást, mely ez idő szerint mintegy 200 darab festményt és szobrot tartalmaz legkiválóbb művészeink: Balló, Benczur, Fényes, Hegedűs, Mednyánszky, Nagy Zs., Ligeti, Szlányi, Poll, Zala műveiből. Az élénken látogatott kiállításon esténként kaiona zenekar játszik.

Ör.

Részlet a hegyvidéki akcióból.

Írta: Vinitius.

Az országos bizottság elnöke mindenkor élénken fájlalta, hogy őt, mint par excellence közgazdasági hivatású embert, nem vonták be a hegyvidéki akció mozgalmába. Egyfelől, mint a kereskedelmi miniszterium vasúti szakosztályának volt főnöke, később pedig, mint a Pesti magyar kereskedelmi bank igazgatója és a Magyar h. é. vasutak r. t. ügyvivő alelnöke, talán jó szolgálatakat tehetett volna az ügynek. Másfelől pedig úgy fogta fel a dolgot, hogy az ő közreműködése méltó revanche lett volna azért, mivelhogy viszont az általa megindított liturgikus mozgalomhoz egyházmegyéinknek nemcsak magyar, hanem orosz és tót származású intelligenciája is csatlakozott.

Mikor az országos bizottság végleg megalakult, s ezáltal megtalálta a jogcímet arra, hogy a toladokos vádja nélkül felajánlhassa közreműködését, ezt illetékes helyen meg is tette s nem az ő hibája, hogy ajánlatát nem vették igénybe.

Mindazonáltal ő a hivatalos akció keretén kívül sem mulasztotta el megtenni annyit, amennyit erre a célra a maga hatáskörében tehetett. Még a miniszteriumban volt, amikor György Endrével és Tolnay Lajossal együtt megvetette alapját az úgynevezett "szabvány szerződés"-nek, melynek segítségével elsőnek a *debrezen — hajdúnánási* később, pedig egy egész nagy hálózat h. é. vasút épült ki. Kilépése után pedig ugyancsak György Endre és Hende Zsigmond közreműködésével a legelső közt a *szatmár — fehérgyarmati* vasút építését biztosította. Ily módon Hajdúdorog és Nagy-Peleske — a görög katolikus magyarságnak e két híres gőcpontja — az ő közreműködésével kapták meg vasútjukat. Ezután a hegyvidékre, nevezetesen pedig az *Ung* és a *Borzsa völgyére* irányozta figyelmét.

Évekig foglalkozott az Ungvölgyi vasút meghosszabbításának tervével, később azonban erre a tervre az állam tette rá a kezét. De fáradozásával, — eszmei része mindenestre volt neki abban, hogy a vasút kiépült.

A szép Borzsa völgye is elsősorban neki fogja köszönni, hogy vasutat kap. Az első perczől kezdve felismerte, hogy itt Barta Ödön szövetsége nélkül nem boldogulhat. Szüksége volt az ő nagy tehetségére és a felvidéki (beregi) választókerület képviselőjének minőségében való érdeklődésére. Mint az országos bizottság elnöke, nem fogadhatta el sem a György Endre, sem a Barta Ödön szövetségét, de mint a Magyar h. é. vasutak r. t. ügyvivője, habozás nélkül szövetkezhetett mindkettővel.

A kereskedelmi expertise, melyet a Borzsa völgyében végrehajtott, nem volt biztató egy rendes nyomtávú vasút kiépítésére, a keskenyvágányú vasutak ellen pedig abban az időben még a szakkörökben nagy volt az ellen-szenv. Azért ő maga tanácsolta Bartának, hogy ne számítson bizon az ő intézetére, hanem tegyen a tűzbe egy másik vasat is.

Barta követte tanácsát, de úgylátszik, a másik vasat nem tartotta elég szilárdan kézben, úgy hogy mire a vágánytáv nekészése megszűnt s komolyan lehetett foglalkozni a dologgal, ez a másik vas elene fordult, ami által csaknem az egész terv megfűszült. Viszont a Magyar h. é. v. r. t. is zsák utcába került azáltal, hogy Hieronymi Károly volt kereskedelmi miniszter egyenes kívánságára nagy hévvel felkarolta az úgynevezett "kis vasutak" (gazdasági vasutak) ügyét, de mikor legelsőnek a borzavölgyre kérte ki az engedélyt, éppen Hieronymi

volt az, aki máramarosi szűkebb hazája kedvéért állást foglalt ellene. A máramarosi világpolitika ugyanis féltette a vasúttól a Huszt felől nehezen megközelíthető dolhai kerület és uradalom elvesztését s hogy ennek a messze távolban sötétlő eshetőségnek elejét vegye: összevesztette Bereg vármegyét Ugocsával a felett, hogy Beregszász legyen-e a vasút kiindulási pontja vagy pedig Nagy-Szőllős?

Az így előállott bonyodalomból egész gordiusi csomó szövődött, melyet csak úgy lehetett kettévágni, hogy a Dolha-Kovácsréten végződő vasútnak egyenlőjű kiindulási állomása legyen úgy Beregszászon, mint Nagy-Szőllősen.

A Mngyar h. é. vasutak r. t. ügyvivő igazgatója annál készségesebben megtette ezt a csomóvágást, mert ezáltal gyermekkori emlékeinek pihenő helyét, Salánkot is vasúthoz juttathatta. (Boldogult atyja 30 évig papskodott Salánkon és az ottani temetőben fekvő sírhantjának is jutott egy kis szerep liturgikus mozgalmunkban. A dolog úgy történt, hogy a rajta fekvő sírkészlet az orosz I. N. Q. I-nek (latin I. N. R. I-nek) megfelelő N. J. Zs. K. felirással van ellátva s felszentelése éppen az 1896 évi pápai tilalmat követő átmeneti időbe esett, amikor is méltán sértette a fiui kegyeletet, hogy boldogult atyjának, mint a magyar liturgia egyik előharcosának emlékét már csak orosz nyelven lehetett megáldani. A fiui kegyeletnek ez a sérelme volt egyik rúgója annak, hogy vállalkozott az országos bizottság megalakítására.)

A sok huza-vona miatt a borzavölgyi vasút engedélye még nincs ugyan kiadva, de ez most már csak hónapok kérdése lehet. Jövő tavasszal az építés minden valószínűség szerint megindulhat s a tél beálltaig az egész, mintegy 100 kilométer hosszú vasút át lesz adható a forgalomnak.

Ezáltal Dolhárról Nagyszőlőse a személyközlekedés 7 órától 2 $\frac{1}{2}$ -re, Beregszászig pedig 8-ról 3 órára rövidül s több mint 50.000. jobbra görög katolikus lakos jut új vasúthoz. Ezenfelül a Borzavölgye színhelyévé válik egy új vasúti típus megteremtésének, mely a maga nagy kereskedelmi mozgékonyágával pezsgő gazdasági életet fog kelteni népünkben, áldás lesz a vidékre és innen kiindulva, előreláthatólag nagy hódításokat fog tenni országszerte.

A HÉTRŐL

A közerkölcsök.

A közerkölcsök nálunk ma nagy dekadenciát mutatnak. Csak e héten robbantott szét a fővárosi államrendőrség egy játékbankot, amelyet magánlakásban rendezett be egy hírhedt játékos s ezt a játékbankot a társadalom legkülönbözőbb rétegeiből látogatták.

Rendkívüli a hatalma a játékszenvedélynek. Amire korszakok, nagy gondolkodók, politikusok, szociológusok hiába törekednek, hogy tudniillik a demokratikus egyenlőség elvét elfogadtassák az emberiséggel, hogy kasztok közt leomoljanak a válaszfalak, hogy ember embert lásson embertársában, egyenlő jogú, egyenlő kötelességű lelkes lényt, az íme megvalósul a játékasztal varázsos hatalma alatt. Az embert valami keserű nevetés, nyelvet öltögető, csúfolódó gúnykacaj kerülgeti. Morális erő nem képes arra, amit inmorális erő könnyű szerrel megvalósít.

Erről a jelenségről komolyan kell beszélni. A Csengery-utcai játékbank pointeurjai nem egy társadalmi osztályból valók voltak. A napvilágot nem látott nevek bizonyíthatnák ezt leginkább. Olyan urak jöttek össze a zöld asztalnál, akik a társasági életben nem szoktak egymással szorosabb érintkezésben lenni. Mi csak a napilapok révén tudjuk a Csengery-utcai bank kulissza-titkait, de ezek a részletek is megerősítik tételnket. A tétel pedig, hogy a közerkölcsök napról-napra nagyobb dekadenciát mutatnak s a demoralizáció már áthatja a társadalom minden rétegét.

Nem akarunk senkit sem személy szerint érinteni és ebből a szempontból kellemetlen nekünk, hogy az úri játékbank szétrobbantásának botrányával kapcsolatosan nevek is napvilágra kerültek. Jobban szeretnénk volna, ha az úri játékosok rendes, polgári foglalkozásának jelzése révén tudnánk, hogy bírák, ügyvédek, katonatisztek, képviselők szerepeltek e botrányban. Ime a legtitesebb foglalkozások, amelyek nemes erkölcsi tartalmán mily alúl van a hazárdjáték szenvedélye.

A Csengery-utcai eset bő alkalmat nyújt az elmékedésre. Közállapotaink egyáltalán nem mondhatók rózsásoknak s ezek tetejébe még a közerkölcsök rombolását is elviselni, szinte lehetetlen. Valahogy purifikálni kellene a társadalmat, közeletet. E héten az országházában a sajtó ügye került szóba. Bizonyos, hogy a sajtót is meg kellene tisztítani bizonyos hozzá nem méltó elemektől. De mért kezdik csak a sajtón, amely a közvélemény organuma, tehát csak szerv? Méltóztassék az egész szervezetet reorganizálni. Kezdjék a társadalom purifikálását. Higgyék el, az ujság csak tükrö a társadalomnak. Romlott társadalom szüli a sajtóviszonyok elfajulását.

Minden téren nagy az erkölcsök hanyatlása. Ifjúságunk politizál, kávéházakban duhajkodik, mindent csinál, csak nem műveli magát. Totalizátor, éjjeli mulatóhelyek rombolnak végig a polgári életben. Így a biztos pusztulásba sietünk.

Meg kell menteni beteg társadalmunkat. Szigorú törvények kellenek, vagy olyan intézkedések, amelyek nem teszik az erkölcselenségnek olyan buja talajává Magyarországot Istenáldotta földjét.

Hanem el kell kezdeni már a tisztító munkát, sietve és teljes erővel, mert már sülyedünk, rohamosan sülyedünk s teljes elnyeléssel fenyeget az ingovány.

Az új szatmári püspök beiktatása. Boromissza

Tibor dr. szatmári új püspök installációja e héten ment végbe Szatmáron a városi és megyei közönség és az egyházmegyei papság részvételével. Reggel kilenc óra körül a püspök palotájából négyesfogatú díszhintón harangzúgás között a székesegyházba vonult, hol a főbejárónál a papság várta. Itten az archipresbíter az aspertorumot nyújtva, a püspök azzal úgy magát, mint a papságot és a népet meghívta, bevonult a templomba. A főoltárnál Szabó István prelátus felolvasta a királyi kinevezést és a pápai brévet, majd Kádár Ambrus latin nyelven a papság nevében üdvözölte a püspököt, mire az szintén latini nyelven válaszolt. Azután az új püspök az egybegyűlt papság hódolatát fogadta és minden egyes papot megcsókolt, az oltárhoz járult, hol a Veni sancte! intonáltak. A püspök azután misét mondott és az evangélium után magas szónyalású beszédet intézett a néphez. Mise után a pápai áldás, majd a Te Deum következett. Az installáción a városi, polgári és katonai hatóságok, az összes egyetek és testületek, a különböző egyházak képviselői s ezekre menő közönség volt jelen. Ott volt az Orsz. Kth. Szövetségtől Szentiványi Károly és Molnár János apát, győri kanonok, Boromissza István és Hofmann Károly kalocsa kanonokok, a nagykárolyi oltárjegyesület képviselőiben Károlyi Gyula gróf, ezenkívül gróf Teleki Géza s az egyházmegye majdnem minden plébániája képviselve volt. Fel 12 óra körül tisztelgés volt, amely alkalmával mintegy harmincz egyet és tásrulat jelent meg. Ezután a püspök díszbédet adott, melyre 140-en voltak hivatalosak. Az első felköszöntő a királyra és a pápára a püspök mondotta, az egyházmegyei papság nevében pedig Pemp Antal prelátus mondott beszédet.

A bujdosók útja. Rákócziak és nagy bujdosó társainak hazatérő útját virággal hinti tele az ország. E hónap végén érkeznek haza Constanzaán keresztül a szent hamvak s az ország minden részéből érkező jelentések káprázatos, színes képét festik annak a diadalútnak, amelyet a nagy száműzöttek utolsó pihenőhelyükig megtesznek. Fejedelmi temetés lesz a szent hamvaknak elhelyezése a magyar földben s a hazafiúi lelkesedés és a hősök emléke iránti kegyelet rajongás ez ünnep tiszta

lángjaiban csak jobban megedzi szíveinknek a hazai föld-höz való ragaszkodását. A nemzeteknek a divatos nemzetközi áramlatokban szükségük van ilyen ünnepekre.

Bem megmentője. Érdekes múltú, nyolczvanöt éves negyvennyolcas honvéd hunyt el Szatmárnémetiben. Az öreg Szaszarán Pál honvédtiszt volt a szabadságharc idején s Bem tábornok összes csataiban résztvett. A híres veres piskások között küzdött a piskii ütközetben. Itt történt, hogy Bem tábornokot, mikor szokása szerint az ütközet legveszélyesebb pontjaira lovagolt katonáit buzdítani, rendelkezéseket tenni, egy ellenséges golyó a mellén találta. A vitéz tábornok ekkor ép a hid közelében volt, alig pár száz lépésnyire a hidtől. Mikor Szaszarán Pál tizedes észrevette, hogy Bem a földre bukkott, hozzárohant és a kis termetű embert ölébe kapta s úgy vitte el biztos helyre a csatától. Menekülés közben magát a bátor életmentőt is több golyó érte a lábán és a hátán. Utolsó erejét összeszedve, vértől patakzó lábát alig vonszolva, azonban mégis sikerült a szeretett fővezért megmentenie.

Samassa érsek pásztorlevele. Samassa József egri érsek egyházmegyéjében a következő pásztorlevelet tette közzé: II. Rákóczi Ferencnek és bujdosó társainak közel kétszáz év óta idegenben porladó földi maradványai, a király és a nemzet szerencsésen összhangzó akaratából, a történelmi nagy alakokhoz és a nemzethez egyaránt méltó eltemetés végett, folyó évi október hó 27-én szállítatnak magyar földre s megnyílik végre az alkalom arra, hogy Orsovától Kassáig, mint a fejedelmi hős részére kiszemelt végső nyughelyig, ünneplésben nyilatkozzék meg a kegyelet és hála a nemzeti szabadság amaz önzetlen nagy bajnok irányában, ki ma is él a honfi szívekben s hazafiai erőneinek szövetségével mint hű magyar útjára ma is világot vet. A hamvakat szállító vasúti vonat október 28-án, a késő esti órákban éri el egyházmegyémet s Hortól Zsolczáig fogja azt érteni; két helyen, t. i. Füzesabonyban és Miskolcon, az éji órákban rövid megállapodást tartva. Tudom, hogy a drága terhet vívó vonat gyors iramlása s a késő éjeli óra dacára is találni fog az erős és mély közhangulat módját illő megnyilatkozásra, amiben még az sem volna túlzás, ha a határszéltől a nyughelyig élő sorként állna föl a hamvakat lelkesen üdvözlő magyarság. Erre nézve, honszeretben lelkes híveimnek útbaigazítást adni nem tarthatom szükségesnek. Csak azt remélem el ezennel, hogy azon helyeken, hol a vasúti vonat megállapodást tart, annak egész tartamáig húzassanak a templomok összes harangjai; a főszekek egyházban és az egyházmegye minden plébániái templomában pedig, a 29-én délelőtt végzendő temetési ünnepély alatt ünnepi gyszámise tartassék és ezt követőleg félórát szőljön minden harang. Az egyház szertartására a hatóságok és testületek meghívandók s arról a hívek levele értesítendő. Kelt Egerben, 1906. évi október 2-án. József. s. k. bibornok-érsek.

Molnár Viktor államtitkár kiténtetése. A magyar kultúra és kultusz ügyeinek egyik legfőbb örét, Molnár Viktor vallás és közoktatásügyi államtitkár magasrendű kiténtetése érte e héten, a király a vaskorona-rend második osztályát adományozta neki. Ez a ritka kiténtetés egy rendkívüli munkabírási, kiváló férfiút ért, aki kulturális előhaladásunk nehéz küzdelemében mindig az első sorban harcolt s aki gyakorlati eszmével s azoknak lelkes keresztül vitelével nagy és örökbecsű szolgáltatásokat tett a magyar művelődésnek. Egyik legnagyobb koncepciója a kultúra decentralizálása, nagy művelődési központok teremtése s a csak most nemrég megnyitott vidéki vándortárlat is e nagyszabású programnak egyik töredéke. A rendjelet gróf Apponyi Albert miniszter az egész tisztviselői kar jelenlétében nyújtotta át az államtitkárnak. Az ünnepi aktus a kultuszminisztérium nagyertermében folyt le. Apponyi a következő beszédet intézte az államtitkárhoz:

«Örömmel hozom méltóságodnak a legfelsőbb királyi kegy kiténtető jelvényét. Különös örömmre szolgált, hogy az első legeg és kiténtetés kieszközölésénél én tehettem meg. Emeli azonban a kiténtetés értékét főleg az a körülmény is, hogy ő Felsége, amikor szerencsés voltam neki íly irányban előterjesztést tenni, a legnagyobb készséggel, sőt örömmel a magáévé tette azt. A kiténtetés által az egész minisztérium is megtisztelve érezheti magát és némi elégtételt láthat abban, hogy a kiténtetés ilyen kiváló és évek során át oszlopos tagját érte. Boldognak érzem magamat, hogy e kiténtetés külső jelvényeit Méltóságodnak itt az egész tisztviselői kar jelenlétében átadhafom.»

A lelkes éljenzéssel fogadott beszéd után Molnár Viktor államtitkár meleg szavakban köszöntö meg a kiténtetést.

Marconi találmánya és a nemzetek. A drótnélküli táviratozás ügyében nemzetközi konferencia tanácskozik Berlinben. A tanácskozás a nyilvánosság kizárásával folytatja munkálatait. Jól értesült oldalról kiszivárgott hírek szerint Németországon kívül még Argentína, Brazília, Dánia, Ausztria-Magyarország, Németalföld, Norvégia, Svédország, Spanyolország, Bulgária és az Egyesült-Államok is Marconi monopóliuma ellen fognak szavazni. Törökország és Oroszország magatartása még bizonytalan. Olaszországon és Anglián, valamint gyarmatain kívül Montenegro is Marconi mellett lesz. Marconi apósánál Angliában beteg fekszik és ezért nem mehetett Berlinbe.

Uszó postahivatal. A világ legsajátosabb postahivatala kétségtelenül az, amely a patagóniai tengerpart közvetlen közelében, a Magellan-tengeröbölben van. Ez a postahivatal ugyanis csupán egy egyszerű fabódéból áll, amely lánczokkal van a tengerparthoz erősítve. A bódéból egy hatalmas árbóc emelkedik ki, amelynek ormán hatalmas tábla jelzi a bódé rendeltetését. Ha ugyanis a «post office» közelében járnak a hajók, a postaszállítmányokat és leveleket átadják a szolgálatot teljesítő tisztviselőnek, míg más hajók viszont a nekik érkező postaküldeményeket átvesszik. Ez az uszó postahivatal a tengerjáró hajók védelme alatt áll.

Rományi István siremléke. A hálás kegyelet gyönyörű emléket emelt a magyar görög katolikus társadalom egy néhai kiváló férfiának, Rományi István volt ügyvédnek és a «Mármarosai Híradó» szerkesztőjének. Rományi a kivételes emberek közé tartozott, mert a Gondviselés nagy szívóssággal, emberszeretettel ajándékozta meg s ezek az isteni ajándékok legnemesebb tettekre, közhasznú akciókra sarkalták őt. Sok intézménynek volt a lelke s ez intézmények mind a humanizmust, az emberi és társadalmi boldogulást célozták. Az élők kegyelele közadakozásból a máramarosi görög katolikus templomban siremléket emelt hamvai fölé. Az emléket október hetedikén avatták föl szép ünnep keretében s ekkor történt az emlék egyházi megáldása is. A szoborszerű emlémmel díszített értékes emlék létesítésének érdeme Kubek Elek, kir. törvényszéki bíró lelkes buzgalomához fűződik.

Uj görög katolikus lelkészek. Firczak Gyula munkási görög katolikus püspök Kádár György kiskopányi lelkész Viskre, Demjánovich Péter bocskó-rahói id. h. lelkész pedig ugyanoda parochussá nevezte ki.

A SZERKESZTŐSÉG ÜZENETEI

K-y. II. Rákóczi Ferenc felesége Mária Amália hessen-rheinfelsi grófnő volt, akitől két fia született: György «makoviczai herceg» és József «munkási herceg». Mindkettő férfiútól nélkül halt el s így bennök kihalt a dicső Rákóczi-nemzettség férfiága.

Cz. G. Köszönjük a szíves érdeklődést. A küldeményből válogatunk.

B. Á. A novella, sajnos, nem üti meg a közölhetőség mértékét. Szatir. (Szüreti dalok.) Elkeseredését értjük, mert a régi vidám szüretnek bizony már a legtöbb helyen végük. Becses dalait azonban nem igen értjük. A 20 strófában csak egyetlen versszakot találtunk, amely, nem ugyan poétai értéke, hanem szomorú igazsága okán megérdemli, hogy itt leközöljük. Ime:

«Hoi vannak a régi hangos
Vigalmak?
Megette a filokséra
S lisztharmat...»

T. L.-né. Pozsony. Lampérth Géza főmunkatársunk kérdezett költeménye annak idején a Budapesti Hírlap-ban jelent meg.

K. I. Kedves sorait közöltük az illető munkatársunkkal, de inkognitóját egyelőre nem szándékozik levetni.

Téli dalok. De ennyi papirost! Szerkesztőségi szolgánk örvendezve tette el a közlő fűtési idényre. Így a dalok csak a kályhában fognak melegíteni.

V. Legközelebb sorát ejtjük. Üdv!

Tisztelettel kérjük azokat az előfizetőinket, akiknek negyed-évre szóló előfizetése e hó elején lejárt, sziveskedjenek azt — a lap akadálytalan küldése érdekében mielőbb megújítani.

A „Magyar Világ” minden nagyobb forgalmú fővárosi trafikban kapható.

Kiadó és laptulajdonos: A „Magyar Görög Katolikusok Egyesülete”. — Pallás részvénytársaság nyomdája Budapesten.